

Rolnummer 6532
Arrest nr. 39/2017 van 16 maart 2017

A R R E S T

In zake : het beroep tot vernietiging van de artikelen 11 en 12 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderzijds », ingesteld door Rose-Anne Ducarme en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van het beroep en rechtspleging

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 27 oktober 2016 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 31 oktober 2016, is beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 11 en 12 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderzijds » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 29 juli 2016) door Rose-Anne Ducarme, Laurence Erlich-Hislaire, Sander Kirsch, Alain Marteaux, Ngimbi Pasi, Chantal Schreder, Régine Gossart, Myriam Berquin, Christine Henseval, Carine Duray-Parmentier, Cédric Fogeron, Sophie Vandevelde, Sabine Muller, Marie-Hélène Dubois, Marie-Géralde Alcindor, Jean-Bernard Lievens, Hélène Baeten, Vincent Dupont, Philippe Vrancken, Ybe Casteleyn, Myriam Eliat, Felice Dattoli, Kristel Ogiers, Véronique Diliën, Anouk Pierre, Eva Van Tilburgh, Mark Luyten, Tanja Buyst, Maxime Radisson, Katrien Wybaillie, Katia Rizzi, Sylvie Kaye, Christiane Franken, Nancy Verlé, Nathalie Piron, Sara Hendrick, Anne d'Haeyere, Walter Engelen, Ann Van Hecke, Ann Van Ingelghem, Isabelle Kopp, Wendy Schram, Ariane Vilain, Sabine Pelgrims, Lieve Lammertyn, Lief Konings, Yves Scherpereel, Catherine Pilet, Christine Janssens, Sonja Delbeecke, Carola Coenjaerts, Ann Phillips, Veerle Claes, Johan Samson, Linda Ceysens, Marianne Philippart, Isabelle Gérard, Carla Verbeke, Ann Ceulemans, Violaine Van Custem, Sarah Papia, Nicole Mahieux, Sabine Oosthuyse, Anne De Mees, Hilde Klerkx, Elke Driesen, Myriam Vanschel, Marie-Jeanne Graindorge, Chantal Bertrand, Isabelle Taquin, Viviane Peeraer, Brigitte Verdonk, Ann Jansen, Nathalie Nenin, Martine Lagarrigue, Ilse Wils, Véronique Rogiers, Carol Devleeshouwer, Carmen De Laere, Reinhilde Vermeulen, Bruno Milone, Marion Willemsen, Annick Gellens, Myriam Vandenbroeke, Marilyn Fossion, Corine Peteau, Hilde Desmyter, Sandrine Collet, Anne Chotteau, Sylvie Van Nieuwenhuyse, Sandra Salamero Imbert, Brigitte Reusens, Eléonore Crickx, Caroline Bracke, Nicolas Bay, Hilde Breda, Anja Wouters, Lara Weigel, San Vanderputten, Corinne Lenoir, Lieze Gheysens, Tat Deroost, Anne Hodiamont, Chantal Leroy, Anne Goiris, Johan Smets, Marie-Thérèse Vandenbosch, Christian Dumeunier, Katrien Van Roosendael, Corinne Urbain, Véronique De Vrieze, Françoise Thonon, Muriel Van Hauwaert, Lauro Da Silva Castelli, Mariane Lefere, Marie Huybrechts, Evi Plasschaert, Christiane Van Thielen, Myriam Ladeuze, Catherine Absil, Mathilde Chomé, Kirsten Schramme, Jeannine Gillissen, Elisabeth Kaizer, Alain Timmermans, Olivier Schouteten, François-Xavier Cabaraux, Caroline Bockstael, Carine Bossuyt, Anne Dasnoy-Sumell, Marie Liebert, Anne Bienfait, Sandra della Faille de Leverghem, Lucie Braeckevelt, Caroline Horschel, Daniel Collet-Cassart, Mercedes d'Hoop, Hilde Libbrecht, Béatrice Beghein, Juliette Raoul-Duval, Florence Bernard, Francine Schoeseters-Van Oost, Joëlle Hullebroeck, Cindy Hullebusch, Claudine Pauwels, Katrien Vandermarcke, Cédric Clause en Siegi Hirsch, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. V. Letellier, advocaat bij de balie te Brussel.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderden de verzoekende partijen eveneens de schorsing van dezelfde wetsbepalingen. Bij het arrest nr. 170/2016 van 22 december 2016, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 27 december 2016, heeft het Hof artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderzijds », in zoverre het in geen overgangsregeling voorziet

voor personen die vóór de inwerkingtreding van die wet de psychotherapeutische praktijk uitoefenden, geschorst.

Memories zijn ingediend door :

- Michaël Hilderson, Karel Mampuys en de vzw « Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Callens en Mr. M. Coëffé, advocaten bij de balie te Brussel;

- de vzw « Vlaamse Vereniging van Orthopedagogen », Ilse Dewitte, Veerle Louwage, Ine Louwies en Sigrid Servranckx, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. B. Martel, advocaat bij de balie te Brussel;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Jacobowitz, advocaat bij de balie te Brussel.

De verzoekende partijen hebben een memorie van antwoord ingediend.

Memories van wederantwoord zijn ingediend door :

- Michaël Hilderson, Karel Mampuys en de vzw « Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen »;

- de Ministerraad.

Bij beschikking van 22 februari 2017 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 8 maart 2017.

Op de openbare terechtzitting van 8 maart 2017 :

- zijn verschenen :

. Mr. V. Letellier, voor de verzoekende partijen;

. Mr. B. Martel, voor de vzw « Vlaamse Vereniging van Orthopedagogen », Ilse Dewitte, Veerle Louwage, Ine Louwies en Sigrid Servranckx;

. Mr. E. Jacobowitz en Mr. C. Caillet, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Moerman en A. Alen verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

A.1. De 148 verzoekende partijen zijn allen psychotherapeut. Sinds 1 september 2016 zijn zij ofwel uitgesloten van elke psychotherapeutische praktijk om de reden dat zij geen enkel diploma op bachelorniveau hebben, ofwel zijn zij gedwongen een beperkte praktijk uit te oefenen onder het gezag van een derde. Zij betogen dat zij allen aanzienlijk wat tijd hebben besteed aan opleidingen psychotherapie en aan supervisies; de meesten oefenen het beroep van psychotherapeut sedert meer dan tien jaar uit en verscheidene onder hen geven opleidingen in erkende instellingen. Zij gaan ervan uit dat zij rechtstreeks en ongunstig worden geraakt door de artikelen 11 en 12 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderzijds ».

A.2.1. De Ministerraad merkt allereerst op dat, hoewel de verzoekende partijen de vernietiging vorderen van de artikelen 11 en 12 van de wet van 10 juli 2016, zij alleen de afwijkende voorwaarden bekritisieren waaronder een persoon die niet over een beroepstitel die is vermeld in de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen (hierna : WUG) beschikt, de psychotherapie kan uitoefenen, waarbij die voorwaarden bepaald zijn bij artikel 68/2/1, § 5, van de WUG, zoals het is ingevoegd bij artikel 11 van de bestreden wet. Het beroep tot vernietiging moet derhalve in die zin worden geïnterpreteerd dat het alleen paragraaf 5 van artikel 68/2/1 van de WUG beoogt.

Na kennis te hebben genomen van het arrest nr. 170/2016 van 22 december 2016, merkt de Ministerraad voorts op dat, indien het Hof artikel 11 van de bestreden wet in zijn geheel zou vernietigen, dat erop zou neerkomen elke vorm van regeling van de psychotherapeutische activiteit te vernietigen en dat terwijl het principe zelf van die regeling door de verzoekende partijen niet wordt bekritisieerd.

Aangezien de verzoekende partijen artikel 12 van de wet die zij bestrijden, evenmin bekritisieren, kan het beroep tot vernietiging evenmin dat artikel beogen.

Ten slotte betoogt de Ministerraad dat de verzoekende partijen het feit bekritisieren dat de bestreden wet het vroegere artikel 49 van de wet van 4 april 2014 « tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen » (hierna : wet van 4 april 2014) opheft, dat voorzorg in een overgangsregeling voor de psychotherapeuten die het beroep uitoefenen zonder de vereiste titels te bezitten. De opheffing van die overgangsregeling is echter het gevolg van artikel 6 van de bestreden wet, dat de vroegere toegangsregeling in haar geheel opheft. Omdat zij niet de vernietiging van dat artikel vorderen, en zelfs in de veronderstelling dat zij de vernietiging verkrijgen van artikel 68/2/1 van de WUG, zoals het is ingevoegd bij het thans bestreden artikel 11, zouden de verzoekende partijen hun beroep toch niet kunnen blijven uitoefenen, aangezien de bij artikel 6 opgeheven afwijkende regeling van de vroegere wet niet op hen kan worden toegepast.

Het beroep moet dus onontvankelijk worden verklaard bij gebrek aan belang.

Met betrekking tot de voorlopige toestand die, volgens de Ministerraad, het voormelde arrest van 22 december 2016, waarbij het Hof het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 heeft geschorst, doet ontstaan, stelt hij vast dat het Hof zodoende een leemte in de wetgeving heeft afgekeurd, te dezen de ontstentenis van overgangsmaatregelen voor personen die vóór de inwerkingtreding van de bestreden wet de psychotherapeutische praktijk uitoefenden zonder aan de nieuw ingevoerde vereisten te voldoen.

In de veronderstelling dat die leemte bestaat, hetgeen de Ministerraad weerlegt, kan het Hof haar echter niet zelf herstellen, aangezien die leemte, volgens hem, extrinsiek van aard is en bijgevolg een optreden van de wetgever vereist, omdat anders het Hof zich een bevoegdheid toe-eigent om uit opportuniteitsoverwegingen op te treden, hetgeen het niet kan doen.

Indien het Hof zou vernietigen wat het heeft geschorst, zou het een nieuwe discriminerende situatie doen ontstaan, aangezien het de in het schorsingsarrest beoogde personen de mogelijkheid zou bieden de psychotherapie uit te oefenen zonder andere voorwaarde dan haar te hebben beoefend tot 1 september 2016, terwijl de personen beoogd in de paragrafen 3 en 4 van artikel 68/2/1 van de WUG in het bezit zullen moeten zijn van één van de in die bepalingen bedoelde titels of specifieke opleidingen en/of een professionele stage zullen moeten hebben gevolgd.

A.2.2. In een memorie van antwoord doen de verzoekende partijen gelden dat het Hof in zijn voormelde arrest van 22 december 2016 heeft geoordeeld dat zij belang hebben bij het beroep, in elk geval in het stadium van de schorsing.

Wat betreft de kritiek van de Ministerraad, volgens wie het Hof een leemte zou hebben geschorst, merken de verzoekende partijen op dat het Hof de ontstentenis van overgangsmaatregelen in de bestreden wet heeft afgekeurd en daaruit heeft geconcludeerd dat de verzoekende partijen op rechtmatige wijze kunnen verwachten hun activiteit voort te zetten na de datum van inwerkingtreding van de wet.

Over de voorlopige toestand die dat arrest zou doen ontstaan, ten slotte, antwoorden de verzoekende partijen dat die kritiek voortkomt uit een verkeerde lezing van het schorsingsarrest. Uit dat arrest volgt immers dat indien het Hof de geschorste bepaling vernietigt, het een einde zal maken aan de vastgestelde discriminatie door het mogelijk te maken dat personen die vóór 1 september 2016 de psychotherapie uitoefenden, hun activiteit voortzetten.

A.2.3. In zijn memorie van wederantwoord merkt de Ministerraad op dat de verzoekende partijen niet preciseren in hun memorie, net zo min als in hun verzoekschrift, in welk opzicht hun beroep artikel 12 van de bestreden wet of een andere paragraaf dan paragraaf 5 van artikel 68/2/1 zou bekritisieren.

Daarenboven zouden de verzoekende partijen niet dienstig kunnen betogen dat zij artikel 11 van de bestreden wet in zijn geheel bekritisieren in zoverre het op algemene wijze de voorwaarden regelt waaronder een persoon psychotherapeutische zorg zal kunnen verstrekken.

Het beroep is wel degelijk onontvankelijk. Op zijn minst moet het in die zin worden geïnterpreteerd dat daarin enkel om de vaststelling van een leemte in paragraaf 5 van artikel 68/2/1 wordt verzocht.

In elk geval herinnert de Ministerraad eraan dat indien het Hof het bestaan van een leemte vaststelt, het die leemte bij zijn arrest niet kan herstellen. Het Hof kan de opportuniteit of de wenselijkheid van de maatregelen die de wet instelt, immers niet beoordelen.

A.3. In hun memorie van tussenkomst zijn twee klinisch psychologen en de vzw « Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen » van mening dat de verzoekende partijen ook de vernietiging hadden moeten vorderen van artikel 6 van de bestreden wet van 10 juli 2016, dat met name artikel 38 van de wet van 4 april 2014 opheft. Indien zij de vernietiging van de artikelen 11 en 12 zouden verkrijgen, zouden zij immers niet het voordeel van de overgangsregeling kunnen genieten waarin is voorzien bij artikel 38 van de wet van 4 april 2014, aangezien dat is opgeheven. Daarenboven is het alleen ten aanzien van artikel 11, § 5, van de voormelde wet van 10 juli 2016 dat de verzoekende partijen belang erbij hebben in rechte op te treden, aangezien alleen de ontstentenis, te hunnen aanzien, van overgangsbepalingen in het geding is.

Ten slotte, aangezien tegen artikel 12 van de bestreden wet geen kritiek wordt geformuleerd, moet het beroep ook onontvankelijk worden verklaard in zoverre die bepaling daarin wordt beoogd.

A.4. De vzw « Vlaamse Vereniging van Orthopedagogen » en de vier orthopedagogen die met haar een memorie van tussenkomst indienen, betogen allereerst dat het beroep tot vernietiging slechts onvankelijk is in zoverre daarin artikel 68/2/1, §§ 4 en 5, ingevoegd in de WUG bij artikel 11 van de bestreden wet van 10 juli 2016, wordt beoogd. Zo, en in het bijzonder met betrekking tot de in de memorie van tussenkomst betrokken orthopedagogen, formuleren de verzoekende partijen geen enkele kritiek tegen artikel 68/2/1, §§ 2 en 3, ten aanzien van het voor de klinisch orthopedagogen en de klinisch psychologen daarin erkende recht om de psychotherapeutische praktijk uit te oefenen, net zomin trouwens als zij kritiek formuleren tegen artikel 68/2/1, §§ 6 en 7. Hetzelfde geldt met betrekking tot artikel 12 van de bestreden wet.

Na kennis te hebben genomen van het voormelde arrest nr. 170/2016, betogen de tussenkommende partijen dat de conclusie die het Hof daarin trekt met betrekking tot de ontvankelijkheid van het beroep zou moeten worden herzien, aangezien die conclusie te ruim is. Zij zijn in het bijzonder van mening dat het feit dat de verzoekende partijen de uitoefening van hun beroepsactiviteit niet kunnen « voortzetten » niet kan worden gelijkgesteld met een beroepsverbod en bijgevolg voor hen geen moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan vormen, met name ten aanzien van het feit dat andere personen dan die beoogd bij artikel 68/2/1, §§ 2 en 3, van de bestreden wet haar kunnen blijven uitoefenen. Met andere woorden, het enige wat de verzoekende partijen betwisten, dat zijn de uitzonderingen op de principiële voorwaarden opgenomen in artikel 68/2/1, §§ 1 tot 3, ingevoerd bij artikel 68/2/1, §§ 4 en 5, uitzonderingen die niet op hen kunnen worden toegepast.

Ten aanzien van de middelen

A.5.1. De verzoekende partijen vorderen de vernietiging van de artikelen 11 en 12 van de voormelde wet van 10 juli 2016.

In een eerste middel voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen de artikelen 16, 22 en 23 van de Grondwet schenden, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag, met artikel 6, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsook met de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid en gewettigd vertrouwen.

De verzoekende partijen verwijten de bestreden bepalingen dat zij een beroepsverbod instellen dat, allereerst, strijdig zou zijn met artikel 23 van de Grondwet. Die bepaling verankert het recht om vrij zijn beroep te kiezen, waarbij de uitzonderingen op de uitoefening van dat recht slechts kunnen worden aanvaard indien zij worden verantwoord door dwingende redenen van algemeen belang en indien zij een noodzakelijk en met die vereisten evenredig karakter vertonen. Het in het geding zijnde beroepsverbod zou ook afbreuk doen aan het recht op privéleven van de verzoekende partijen, in de zin dat het een invloed heeft op hun mogelijkheid om relaties met de buitenwereld te ontwikkelen. Die inbreuk moet ook worden onderzocht vanuit het oogpunt van het privéleven van de patiënten, aangezien zij een einde maakt aan de bevoorrechte relatie met hun - vrij gekozen - therapeut. Ten slotte brengt dat verbod ook een schending mee van het recht op privé-eigendom in de zin, met name, waarin het wordt gewaarborgd door de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

A.5.2. De doelstelling die erin bestaat de kwaliteit te waarborgen van de aan de patiënten verstrekte zorg, die beter zou worden verzekerd door de professionele kwaliteit van de personen die die zorg kunnen verstrekken, draagt weliswaar bij tot een doelstelling van algemeen belang en kan dus beperkingen van de rechten die zijn gewaarborgd bij de in het middel beoogde bepalingen verantwoorden.

Toch neemt dat niet weg dat, in tegenstelling tot de talrijke beweringen van de minister van Volksgezondheid, de bestreden bepalingen geen overgangsregeling verankeren die ertoe strekt de verworven rechten te waarborgen van de personen die de psychotherapie reeds uitoefenen zonder te beschikken over de thans vereiste titels of zonder onder de bij de wet bepaalde uitzonderingen te kunnen vallen. Immers, betogen de verzoekende partijen, alleen de psychotherapeuten die beschikken over een beroepstitel erkend bij de WUG (met name houders van een diploma van kinesitherapeut, verpleegkundige, vroedvrouw, hulpverlener, ambulancier, logopedist, diëtist, ergotherapeut) of die uiterlijk dit jaar 2016-2017 een opleiding van minimaal bachelorniveau aanvatten die recht geeft op een beroepstitel overeenkomstig de WUG, mogen hun praktijk op autonome wijze blijven uitoefenen.

De anderen moeten ofwel elke activiteit stopzetten, indien zij niet over een bachelordiploma beschikken, ofwel hun praktijk drastisch beperken in die zin dat zij hun beroep niet langer autonoom kunnen uitoefenen, dat hun praktijk is beperkt tot bepaalde therapeutische handelingen en dat zij onder het toezicht van een beoefenaar worden geplaatst.

Een dergelijke uitsluiting vormt, volgens de verzoekende partijen, een maatregel die onevenredig is ten opzichte van de doelstelling die erin bestaat de kwaliteit van de psychotherapeutische interventies te verzekeren. Niets verantwoordt dat de verzoekende partijen hun anciënniteit, hun opleidingen, hun opdrachten als opleider niet kunnen doen gelden.

A.5.3. In ondergeschikte orde voeren de verzoekende partijen ook een schending aan van het *standstill*-beginsel vervat in artikel 23 van de Grondwet, aangezien de in het geding zijnde bepalingen een aanzienlijke achteruitgang betekenen ten opzichte van artikel 49 van de wet van 4 april 2014, dat bepaalde dat men verworven rechten kan doen gelden.

De bestreden wet, die minder dan twee maanden vóór de inwerkingtreding van de wet van 4 april 2014 spoedeisend werd aangenomen, schraapt de overgangsmaatregel die daarin was opgenomen en die de Koning de mogelijkheid bood de waarde te erkennen van de ervaring verworven vóór de vereiste om de gevergdde titels te bezitten.

A.6.1. De Ministerraad betoogt eerst dat uit de rechtspraak van het Hof volgt dat het recht op de vrije keuze van een beroepsactiviteit niet absoluut is en dat dit recht het voorwerp kan uitmaken van beperkingen, op voorwaarde dat zij objectief en redelijk verantwoord zijn. Hetzelfde geldt met betrekking tot het recht gewaarborgd bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en meer in het bijzonder in zoverre die verdragsbepaling het recht op de eerbiediging van het privéleven in zijn interactie met de reglementering van een beroep beschermt. Volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens beschermt het Europees Verdrag voor de rechten van de mens niet het recht van een persoon om een specifiek beroep te kiezen. Ten aanzien van de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid en gewettigd vertrouwen merkt de Ministerraad op dat het Hof herhaaldelijk heeft erkend dat het feit dat de burgers aanspraken steunen op een regeling die vervolgens wordt gewijzigd, geen schending van het beginsel van gewettigd vertrouwen of van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet met zich meebrengt. Ten slotte betoogt de Ministerraad dat het Hof volgens zijn vaste rechtspraak van oordeel is dat het de wetgever toekomt al dan niet te voorzien in een overgangsregeling en de grenzen ervan.

A.6.2. De Ministerraad merkt op dat de verzoekende partijen het feit dat de wetgever een doelstelling van kwaliteit van de verstrekte zorg wenste na te streven, niet betwisten. In die zin strekt de bestreden wet ertoe « kwakzalverij » te bestrijden en de ontsparingen die worden vastgesteld in de psychotherapeutische praktijk tegen te gaan.

Daarenboven diende de bestreden wet ook tegemoet te komen aan leemten in de wet van 4 april 2014 die de inwerkingstelling ervan in gevaar kunnen brengen : opname van de psychotherapie in de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, probleem van de machtigingen (de bestreden wet beschouwt de psychotherapie voortaan als een behandelingsvorm en niet langer als een beroep), verworven rechten, ten slotte.

De Ministerraad wenst aan te tonen dat, in tegenstelling tot hetgeen de verzoekende partijen betogen, de paragrafen 4 en 5 van artikel 68/2/1 van de WUG wel degelijk ertoe strekken de rechten te waarborgen die zijn verworven door de personen die de psychotherapie reeds uitoefenden. Het eerbiedigen van de verworven rechten en de verplichting voor de wetgever om in overgangsbepalingen te voorzien die elke actieve beoefenaar de mogelijkheid bieden zijn beroep ongewijzigd te blijven uitoefenen, mogen immers niet met elkaar worden verward. De parlementaire voorbereiding geeft volgens de Ministerraad duidelijk aan dat de overgangsbepalingen op ruime wijze ertoe strekken de rechten die zijn verworven door de beoefenaars, te waarborgen. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt echter geenszins dat de beoefenaars die geen houder van een WUG-titel zijn, op dezelfde wijze en onafhankelijk van de datum van inwerkingtreding van de wet, psychotherapeutische zorg zullen kunnen blijven verstrekken. De bestreden bepalingen zijn dus in overeenstemming met de parlementaire voorbereiding en strekken ertoe een billijk evenwicht tot stand te brengen tussen de inaanmerkingneming van personen die psychotherapeutische zorg verstrekken, enerzijds, en de noodzaak kwaliteitsvolle zorg te waarborgen, anderzijds.

In dat opzicht is de principiële uitsluiting van de autonome psychotherapeutische praktijk van elke persoon die niet over een WUG-beroepstitel beschikt, niet kennelijk onevenredig ten opzichte van de nagestreefde doelstelling. Daarenboven heeft de wetgever, met betrekking tot de diploma's bedoeld om de verworven rechten te vrijwaren, gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid om de bepalingen in te stellen die personen de mogelijkheid bieden hun beroep van psychotherapeut te blijven uitoefenen (de personen die over een WUG-titel beschikken) en heeft hij gelijkwaardige diploma's identiek behandeld. Daarenboven is het onderscheid tussen de houders van een WUG-titel en diegenen die dat niet zijn, noch onredelijk, noch onevenredig, aangezien de psychotherapie in de bestreden wet als een behandeling wordt beschouwd die onder de gezondheidszorg valt. Ten slotte is de Ministerraad van mening dat de psychotherapeuten die het beroep uitoefenden zonder houder te zijn van de thans vereiste titels, niet zonder inkomen komen te zitten.

In de parlementaire voorbereiding wordt immers vermeld dat « men [...] zich echter geen illusies [mag] maken : wie niet voldoet aan de criteria van deze wet, zal ongetwijfeld onder allerlei kwalificaties voort blijven praktiseren. Vermoedelijk wordt niet verhinderd dat charlatans blijven praktiseren onder andere benamingen, zoals ‘ *life coach* ’ of ‘ *psychopracticus* ’ » (*Parl. St.*, Kamer, 2015-2016, DOC 54-1848/003, p. 36).

A.6.3. Wat de schending van het *standstill*-beginsel betreft, die in ondergeschikte orde door de verzoekende partijen wordt aangevoerd, herinnert de Ministerraad eerst eraan dat zij artikel 6 van de wet niet hebben bestreden en dat het die bepaling is die, door de wet van 4 april 2014 op te heffen, ook artikel 49 van die wet opheft, dat in een overgangsregeling voorzag.

In ondergeschikte orde betoogt de Ministerraad dat, aangezien artikel 49 van de wet van 4 april 2014 geen van toepassing zijnde bepaling is omdat zij nooit in werking is getreden, er bijgevolg geen schending van het *standstill*-beginsel kan zijn. Bovendien was die bepaling opgesteld in uiterst vage bewoordingen, waarbij de Koning ermee belast was haar in werking te stellen.

Het eerste middel is niet gegrond.

A.7.1. De verzoekende partijen antwoorden dat uit de door het Hof uitgesproken schorsing dient te worden afgeleid dat door niet te hebben voorzien in een overgangsregeling die de verzoekende partijen de mogelijkheid biedt hun activiteiten die tot de uitoefening van de psychotherapie behoren, voort te zetten, de wetgever de in het middel beoogde bepalingen heeft geschonden.

Zij voegen eraan toe dat die bepalingen de wetgever de verplichting opleggen overgangsmaatregelen aan te nemen die de beroepsbeoefenaars die aan de slag zijn de mogelijkheid bieden hun anciënniteit, hun relevante opleidingen of hun professionele reputatie in die zin te doen gelden dat zij opwegen tegen de nieuwe vereiste van een titel of diploma.

Ten aanzien van de doelstelling waarop aanspraak wordt gemaakt in de parlementaire voorbereiding, enerzijds, en ten aanzien van het persoonlijke traject van de verzoekende partijen, anderzijds, is het onevenwicht tussen de vereisten van het algemeen belang van de gemeenschap en de eisen van de vrijwaring van de individuele rechten overduidelijk.

A.7.2. Hoofdzakelijk verwijzend naar zijn memorie, repliceert de Ministerraad door de nadruk te leggen op het feit dat de bestreden maatregelen een billijk evenwicht tot stand brengen tussen de door de wetgever nagestreefde doelstelling en het feit een deel van de personen die vóór de inwerkingtreding van de wet de psychotherapie uitoefenden, niet van vandaag op morgen uit te sluiten. Hij voegt eraan toe dat de verzoekende partijen geenszins aantonen dat het onevenredig zou zijn te willen dat de personen die de psychotherapie uitoefenen aan het toezicht van de provinciale geneeskundige commissies worden onderworpen. Ten slotte betoogt de Ministerraad nogmaals dat de wetgever een wettige doelstelling nastreeft door de psychotherapeutische praktijk te regelen en dat hij ten opzichte van het beoogde doel geen onevenredige middelen aanwendt.

A.8. Met betrekking tot het eerste middel betogen de eerste tussenkomenende partijen in hun beide memories dat de rechten waarvan de schending wordt aangevoerd geen absolute rechten zijn en dat zij het voorwerp kunnen uitmaken van beperkingen voor zover die objectief en redelijk verantwoord zijn, hetgeen te dezen het geval is. Teneinde de patiënt te beschermen, die het recht heeft een kwaliteitsvolle verzorging te ontvangen, is het immers zo dat de wetgever beslist heeft de uitoefening van de psychotherapie te beperken. De tussenkomenende partijen verwijzen op dat punt naar het arrest nr. 110/2015 van 17 september 2015 betreffende de benodigde bevoegdheden om de esthetische heelkunde en geneeskunde uit te oefenen. Die maatregelen zijn niet onevenredig ten opzichte van de nagestreefde doelstelling, aangezien in de parlementaire voorbereiding wordt vermeld dat in het wetsontwerp voor de beoefenaars van de psychotherapie in zeer ruime verworven rechten wordt voorzien. Volgens de tussenkomenende partijen maken de afwijkingsmaatregelen het voor alle psychotherapeuten die reeds een praktijk uitoefenden mogelijk om, onder bepaalde voorwaarden, in de toekomst hun praktijk te blijven uitoefenen. Het opleggen van een bachelordiploma is niet onevenredig, net zomin als het feit dat de wetgever ervan is uitgegaan dat de psychotherapie een behandeling in de gezondheidszorg is die vereist dat men de voor alle gezondheidszorgberoepen van kracht zijnde beschermingsmechanismen in acht neemt.

Met betrekking tot de in ondergeschikte orde aangevoerde schending van het *standstill*-beginsel, ten slotte, dient in herinnering te worden gebracht dat artikel 49 van de wet van 4 april 2014 waarnaar de verzoekende partijen verwijzen, nooit in werking is getreden en dat het dus nooit is uitgevoerd zodat het niet mogelijk is de bescherming te bepalen die hun zou zijn toegekend.

A.9. De andere tussenkomende partijen wensen, in de huidige stand van de procedure, geen opmerking te maken over de grond van het eerste middel. Zij merken alleen op dat, indien dat middel gegrond zou worden geacht, het niet kan leiden tot de vernietiging van artikel 68/2/1, §§ 1, 2, 3, 6 en 7, zoals het in de WUG is ingevoegd bij artikel 11 van de bestreden wet, noch tot de vernietiging van artikel 68/2/2 zoals het in dezelfde wet is ingevoegd bij artikel 12 van de bestreden wet.

Ten aanzien van de eventuele draagwijdte van de vernietiging zal het Hof met de door de verzoekende partijen geformuleerde grieven slechts rekening dienen te houden in zoverre daarin de ongrondwettigheid wordt aangevoerd van artikel 68/2/1, §§ 4 en 5, en zou het die bepaling slechts dienen te vernietigen in zoverre zij het niet mogelijk maakt, via overgangsbepalingen, dat de personen die tot dan de psychotherapeutische praktijk uitoefenden hun kwalificaties, hun ervaring of persoonlijke kwaliteiten doen gelden om die praktijk te blijven uitoefenen.

Voor het overige komt het Hof niet toe zelf een leemte in de wet op te vullen. Het staat alleen aan de wetgever dat te doen.

In ondergeschikte orde, indien het Hof van oordeel zou zijn dat het eerste middel ook artikel 68/2, § 1, 2, 3, 6 en 7, alsook artikel 68/2/2 van de WUG kan betreffen en indien het Hof van oordeel zou zijn dat zij ongrondwettig zijn, zou, volgens de tussenkomende partijen, een vernietiging kunnen worden overwogen waarbij de uitoefening van de psychotherapeutische praktijk wordt opengesteld voor personen die, zoals de verzoekende partijen, die praktijk uitoefenden vóór de inwerkingtreding van de bestreden wet, maar ook dat zou een optreden van de wetgever vereisen.

A.10.1. In ondergeschikte orde leiden de verzoekende partijen een tweede middel af uit de schending, door de bestreden bepalingen, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 16, 22 en 23 ervan en met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag, met artikel 6, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsook met de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid en gewettigd vertrouwen.

De verzoekende partijen betogen dat de psychotherapeuten die op de datum van de inwerkingtreding van de bestreden wet het beroep uitoefenen, verschillend worden behandeld naargelang zij al dan niet houder zijn van een WUG-beroepstitel. Alleen diegenen die houder zijn van een dergelijke titel kunnen het beroep autonoom blijven uitoefenen. De anderen, die geen houder zijn van die titel, moeten elke praktijk stopzetten, indien zij geen houder zijn van een bachelordiploma, of zich beperken tot een niet-autonome praktijk van bepaalde psychotherapeutische handelingen onder het toezicht van een derde. Die praktijk moet bovendien plaatshebben in een interdisciplinair kader met intervisie.

In het eerste onderdeel van het tweede middel voeren de verzoekende partijen aan dat, hoewel het feit houder te zijn van een WUG-beroepstitel een objectief criterium is, dat feit niet relevant is om, op het vlak van de overgangsmaatregelen, de kwaliteit van de interventie van de psychotherapeut te waarborgen. Hoewel de parlementaire voorbereiding het gekozen criterium niet verantwoordt, lijkt het erop dat aandacht is gegeven aan personen die een opleiding in verband met gezondheidszorg hebben gevolgd. Tenzij het gaat om de band met de gezondheidszorg, kan men zich echter vragen stellen over de gemeenschappelijke factor tussen een tandarts, een podoloog, een orthopedist, een audioloog, een diëtist of een technicus medische beeldvorming. Insgelijks maakt het onderzoek van de programma's van de opleidingen die tot die titels leiden, het niet mogelijk de keuze van het criterium te begrijpen, aldus nog de verzoekende partijen.

A.10.2. In een tweede onderdeel betogen de verzoekende partijen dat de bestreden maatregel een onevenredige aantasting van de rechten van de verzoekende partijen impliceert: het recht op de vrije keuze van hun beroep, op de eerbiediging van hun patiëntengroep en op de bijzondere relaties die met die laatste werden aangeknoopt.

A.10.3. In een derde onderdeel betogen de verzoekende partijen dat het wettigheidsbeginsel is geschonden, aangezien in de bestreden bepalingen niet wordt gepreciseerd wat een beroep « op niet-autonome wijze » uitoefenen, « bepaalde psychotherapeutische handelingen », « onder toezicht van een beoefenaar » betekenen. Anders gezegd, de houders van een bachelordiploma zouden weten wat ze niet meer kunnen doen, maar niet wat ze wel nog kunnen doen.

A.10.4. In een vierde onderdeel en in uiterst ondergeschikte orde doen de verzoekende partijen die geen houder zijn van een bachelordiploma gelden dat die voorwaarde discriminerend is omdat zij niet relevant is om tegemoet te komen aan de kwaliteitsdoelstelling en, in elk geval, dat die voorwaarde een onevenredige aantasting van hun rechten alsook van de beginselen van rechtszekerheid en gewettigd vertrouwen inhoudt.

A.11.1. Met betrekking tot het eerste onderdeel van het tweede middel, dat in ondergeschikte orde is aangevoerd, betoogt de Ministerraad dat het door de verzoekende partijen bekritiseerde verschil in behandeling berust op een objectief criterium, namelijk het feit al dan niet over een WUG-titel te beschikken. Daarenboven blijkt uit hetgeen hiervoor is uiteengezet dat het gemaakte verschil in behandeling tussen de houders van een WUG-titel en de personen die niet over een dergelijke titel beschikken, in de parlementaire voorbereiding wordt verantwoord.

Door te bepalen dat de personen die niet over een WUG-titel beschikken, op niet-autonome wijze bepaalde psychotherapeutische handelingen zullen kunnen blijven uitoefenen onder het toezicht van een beroepsbeoefenaar, waarborgt de wetgever overigens de evenredigheid van de maatregelen die hij invoert.

A.11.2. De Ministerraad merkt op dat de verzoekende partijen in hun tweede onderdeel het Hof verzoeken een opportuniteitstoetsing van de wet uit te voeren, waartoe het Hof niet gemachtigd is.

A.11.3. Met betrekking tot het derde onderdeel van het tweede middel merkt de Ministerraad in hoofdorde op dat de verzoekende partijen geenszins aangeven ten aanzien van welke categorieën van personen de bestreden wet een discriminatie met zich zou meebrengen wegens de vermeende ontstentenis van nauwkeurige definitie van bepaalde termen van die wet.

In ondergeschikte orde betoogt hij dat de wet, geïnterpreteerd in het licht van de parlementaire voorbereiding ervan, het mogelijk maakt de toekomstige opdrachten te identificeren die door de niet-autonome beoefenaar zullen kunnen worden volbracht.

A.11.4. Ten aanzien van het vierde onderdeel van het tweede middel betoogt de Ministerraad dat, teneinde de kwaliteit te waarborgen van de opleiding en bijgevolg van de psychotherapeutische zorg die aan de patiënten zullen wordt verstrekt, de Hoge Gezondheidsraad aanbeval om de toegang tot de aanvullende opleidingen psychotherapie slechts open te stellen voor de houders van een basisopleiding op masterniveau.

In die zin behoudt de bestreden wet de verstrekking van psychotherapeutische zorg voortaan voor aan de houders van een dergelijk diploma, dat wil zeggen aan artsen, klinisch psychologen en klinisch orthopedagogen. Die beroepsbeoefenaars hebben immers een studie van universitair niveau moeten volgen om die titels toegekend te krijgen.

Bij wijze van overgangsmaatregel echter, teneinde rekening te houden met de praktijk en personen die psychotherapeutische zorg verstrekken niet van vandaag op morgen uit te sluiten, maakt de bestreden wet het ook voor houders van een bachelordiploma mogelijk die zorg (al dan niet autonoom naargelang die personen al dan niet over een WUG-titel beschikken) te blijven verstrekken.

Die voorwaarde van het behalen van een diploma van ten minste bachelorniveau is derhalve relevant ten aanzien van de nagestreefde doelstelling, namelijk aan de patiënten kwaliteitsvolle zorg waarborgen die wordt verstrekt door afdoende opgeleide personen en tegelijkertijd maximaal vermijden dat personen die de psychotherapie uitoefenen « van vandaag op morgen » van het domein van de gezondheidszorg worden uitgesloten.

De Ministerraad brengt voorts in herinnering dat, hoewel de personen die niet over een diploma op bachelorniveau beschikken niet langer melding zullen kunnen maken van hun hoedanigheid van psychotherapeut (hoedanigheid vermeld na hun basisopleiding), dat niet wegneemt dat in de praktijk, zoals wordt onderstreept in de in A.6.2 reeds vermelde parlementaire voorbereiding, wie niet voldoet aan de criteria van de wet, ongetwijfeld onder allerlei benamingen voort zal blijven praktiseren.

Bijgevolg is volgens de Ministerraad het tweede middel niet gegrond.

A.12.1. De verzoekende partijen zijn van mening dat, in tegenstelling tot wat de Ministerraad beweert, de bestreden maatregelen voor verscheidene verzoekende partijen definitief een echt beroepsverbod verankeren. Voor anderen wijzigt de wet de voorwaarden voor hun activiteit op diepgaande wijze, in het bijzonder omdat bij gebrek aan een WUG-beroepstitel, zij de psychotherapie nog slechts op niet-autonome wijze kunnen uitoefenen. Ook te hunnen aanzien gaat het, volgens de verzoekende partijen, wel degelijk om een vorm van beroepsverbod.

A.12.2. De Ministerraad repliceert dat, indien het Hof van oordeel zou zijn dat de bekritiseerde maatregelen een beroepsverbod impliceren, vastgesteld zou dienen te worden dat te dezen de wetgever de uitbreiding van de uitoefening van de psychotherapie geenszins wenst af te remmen door aan de beoefenaars ervan opleidingsvoorwaarden op te leggen. Overigens vermag het Hof zich niet in de plaats van de wetgever te stellen om te beslissen op welke wijze het opportunity is die activiteit uit te oefenen.

Met betrekking tot de concrete onmogelijkheid voor de betrokken personen om een beroepsbeoefenaar te vinden die aan de bij de wet bepaalde voorwaarden voldoet, dient te worden vastgesteld dat die onmogelijkheid door de verzoekende partijen geenszins concreet wordt aangetoond. Dienaangaande herinnert de Ministerraad eraan dat het Hof niet bevoegd is om uitspraak te doen over kwesties inzake de toepassing van de wet.

A.13. In hun beide memories betogen de eerste tussenkomenende partijen dat het door de wetgever gekozen criterium van onderscheid, te weten, op voorwaarde dat een specifieke opleiding wordt gevolgd, aan de houders van een WUG-beroepstitel het recht voorbehouden de psychotherapeutische praktijk uit te oefenen, een objectief en relevant criterium is ten opzichte van de nagestreefde doelstelling, namelijk de patiënten kwaliteitsvolle gezondheidszorg bieden. De door de wetgever gewilde beperking heeft geen onevenredige gevolgen aangezien hij de psychotherapeuten die die praktijk reeds uitoefenden, toestaat op niet-autonome wijze bepaalde handelingen te blijven verrichten voor zover zij tijdens het academiejaar 2016-2017 een opleiding op bachelorniveau volgen.

De tussenkomenende partijen zijn van mening dat het vierde onderdeel van het tweede middel onontvankelijk moet worden verklaard omdat de groep van personen ten aanzien van wie de discriminatie wordt vastgesteld, niet wordt geïdentificeerd. Indien zou worden geoordeeld dat dat onderdeel ontvankelijk is, is het niet gegrond, aangezien de wetgever het redelijkerwijs noodzakelijk heeft kunnen achten een bachelordiploma te bezitten om de psychotherapeutische praktijk te kunnen uitoefenen.

A.14. De andere tussenkomenende partijen zijn, zoals wat het eerste middel betreft, van mening dat de door de verzoekende partijen geformuleerde kritiek slechts artikel 68/2/1, §§ 4 en 5, kan beogen. Indien het Hof die bepaling zou vernietigen, zou die vernietiging de verzoekende partijen, die de psychotherapie daarom nog niet zouden kunnen uitoefenen, geen enkel voordeel opleveren. De enige hypothese, indien het Hof dat artikel zou vernietigen, is dat het dat doet omdat het personen die over bepaalde kwalificaties, ervaring of persoonlijke eigenschappen beschikken, niet de mogelijkheid biedt ook die praktijk uit te oefenen.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepalingen

B.1. De verzoekende partijen vorderen de vernietiging van de artikelen 11 en 12 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en

tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderszijds ». Die artikelen bepalen :

« Art. 11. In [de wet van 10 mei 2015] wordt een artikel 68/2/1 ingevoegd, luidende :

‘ Art. 68/2/1. § 1. Psychotherapie is een behandelingsvorm in de gezondheidszorg waarin men op een consistente en systematische wijze een samenhangend geheel van psychologische middelen (interventies) hanteert, die geworteld zijn binnen een psychologisch wetenschappelijk referentiekader en waarbij interdisciplinaire samenwerking is vereist.

§ 2. De psychotherapie wordt uitgeoefend door een beoefenaar, zoals bedoeld in de artikelen 3, § 1, 68/1 en 68/2, binnen een relatie psychotherapeut-patiënt, teneinde psychologische moeilijkheden, conflicten en stoornissen bij de patiënt op te heffen of te verminderen.

§ 3. Om de psychotherapie te mogen uitoefenen, heeft de beoefenaar, zoals bedoeld in § 2, een specifieke opleiding psychotherapie gevolgd bij een universitaire instelling of een hogeschool. De opleiding telt minstens 70 ECTS punten.

De beoefenaar heeft tevens een professionele stage in het domein van de psychotherapie gevolgd van minstens twee jaar voltijdse uitoefening of het equivalent hiervan ingeval van deeltijdse uitoefening.

De specifieke opleiding en de professionele stage kunnen simultaan plaatsvinden.

De Koning kan nadere regels bepalen met betrekking tot de in het tweede lid bedoelde professionele stage.

§ 4. In afwijking [van de] §§ 2 en 3, kunnen ook andere beroepsbeoefenaars dan beroepsbeoefenaars zoals bedoeld in de artikelen 3, § 1, 68/1 en 68/2 op autonome wijze de psychotherapie uitoefenen voor zover zij ressorteren onder een van de volgende categorieën :

a) beroepsbeoefenaars die uiterlijk in de loop van het academiejaar 2015-2016 hun studies hebben beëindigd onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij beschikken over een beroepstitel overeenkomstig deze wet;

2° zij hebben een specifieke opleiding in de psychotherapie met vrucht volbracht aan een instelling;

3° zij kunnen uiterlijk op 1 september 2018 een bewijs voorleggen van uitoefening van de psychotherapie;

b) beroepsbeoefenaars die een specifieke opleiding psychotherapie op 1 september 2016 hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij beschikken over een beroepstitel overeenkomstig deze wet;

2° zij hebben een specifieke opleiding in de psychotherapie met vrucht volbracht aan een instelling;

c) beroepsbeoefenaars die een opleiding van minimaal bachelorniveau die recht geeft op een beroepstitel overeenkomstig deze wet hebben aangevat op 1 september 2016 of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten, onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij beschikken over een beroepstitel overeenkomstig deze wet;

2° zij hebben de specifieke opleiding psychotherapie zoals bedoeld in § 3, eerste lid, met vrucht beëindigd;

3° zij hebben tevens een professionele stage gevolgd, zoals bedoeld in § 3, tweede lid.

§ 5. In afwijking[van] de §§ 2 tot 4 kunnen ook niet-beroepsbeoefenaars de psychotherapie uitoefenen mits naleving van volgende cumulatieve voorwaarden :

a) het gaat om niet-autonome uitoefening van de psychotherapie onder toezicht van een beoefenaar, zoals bedoeld in de §§ 2 tot 4;

b) de uitoefening heeft plaats in interdisciplinair verband met intervisie.

De in het eerste lid bedoelde personen ressorteren bovendien onder één van de volgende categorieën :

a) zij die uiterlijk in de loop van het academiejaar 2015-2016 hun studies hebben beëindigd onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij hebben een opleiding van minimaal bachelorniveau met vrucht beëindigd;

2° zij hebben een specifieke opleiding in de psychotherapie met vrucht volbracht aan een instelling;

3° zij kunnen uiterlijk op 1 september 2018 een bewijs voorleggen van uitoefening van de psychotherapie;

b) zij die een specifieke opleiding in de psychotherapie op 1 september 2016 hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij hebben een opleiding van minimaal bachelorniveau met vrucht beëindigd;

2° zij hebben een specifieke opleiding in de psychotherapie met vrucht volbracht aan een instelling;

c) zij die een opleiding van minimaal bachelorniveau hebben aangevat op 1 september 2016 of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten onder volgende cumulatieve voorwaarden :

1° zij hebben een opleiding van minimaal bachelorniveau met vrucht beëindigd;

2° zij hebben de specifieke opleiding psychotherapie zoals bedoeld in § 3, eerste lid, met vrucht beëindigd;

3° zij hebben tevens een professionele stage gevolgd, zoals bedoeld in § 3, tweede lid.

De wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt is van toepassing op de in deze paragraaf bedoelde beoefenaars van de psychotherapie.

§ 6. De Koning kan bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, na het advies van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen te hebben ingewonnen, ook andere beroepsbeoefenaars toelaten om de psychotherapie uit te oefenen. Desgevallend stelt Hij de voorwaarden vast waaronder zij de psychotherapie mogen uitoefenen. Deze voorwaarden hebben minstens betrekking op hun vooropleiding.

§ 7. De Koning kan, na advies van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen, de psychotherapie nader omschrijven en voorwaarden vaststellen in verband met de uitoefening ervan, waaronder de leerstof die moet zijn verwerkt en de professionele stage, zoals bedoeld in § 3, tweede lid. '.

Art. 12. In dezelfde wet wordt een artikel 68/2/2 ingevoegd, luidend als volgt :

' Art. 68/2/2. § 1. De beroepsbeoefenaars, zoals bedoeld in de artikelen 3, § 1, 68/1 en 68/2, die op autonome wijze de psychotherapie uitoefenen, alsook de autonome beoefenaars van de psychotherapie, zoals bedoeld in artikel 68/2/1, § 4, kunnen worden bijgestaan door assistenten, de zogenoemde ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen.

De ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen stellen geen autonome diagnostische en therapeutische handelingen maar voeren voorschriften uit op verzoek en onder supervisie van de in het eerste lid vermelde beroepsbeoefenaars of van de in het eerste lid vermelde beoefenaars van de psychotherapie.

§ 2. De Koning kan bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, na het advies te hebben ingewonnen van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen, de lijst vaststellen van de ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen alsook de algemene criteria voor de erkenning van de ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen.

De Koning kan, na het advies te hebben ingewonnen van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen, de specifieke criteria bepalen die gelden voor ieder van de ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen. ' ».

B.2.1. In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp dat de bestreden wet is geworden, zijn de nieuwe regels met betrekking tot de uitoefening van de psychotherapie als volgt uitgelegd :

« Logischerwijze dient de psychotherapie een plaats te krijgen binnen het wettelijk kader van de gezondheidszorgberoepen zodat dezelfde kwaliteitsgaranties en beschermingsmaatregelen van toepassing zijn als voor de andere gezondheidszorgberoepen.

Het ontwerp voorziet in dergelijke verankering in de wet van 10 mei 2015 op de gezondheidszorgberoepen.

In tegenstelling tot de gezondheidszorgberoepen, zoals omschreven in de wet van 10 mei 2015, is het systeem van erkenning van beroepstitels niet van toepassing op de beoefenaars van de psychotherapie. Zoals onder punt c). ‘ Omschrijving ’ (cf. *infra*) wordt toegelicht, is de psychotherapie geen beroep op zich maar wel een behandelvorm die kan worden uitgeoefend door personen die reeds over een welbepaalde beroepstitel en bijhorende erkenning beschikken.

Zij dienen geen bijkomende erkenning te bekomen om de psychotherapie te mogen uitoefenen.

Zij dienen evenmin over een specifiek visum voor psychotherapie te beschikken.

[...]

Er werd geopteerd voor een beperkt wettelijk kader met een omschrijving van de psychotherapie; de verdere uitwerking ervan zal bij uitvoeringsbesluit worden geregeld.

[...]

Eerder dan een *sui generis* gezondheidszorgberoep, wordt de psychotherapie geconcipieerd als een behandelingsvorm die wordt beoefend door een arts, een klinisch psycholoog of een klinisch orthopedagoog in navolging van het advies nr. 7855 van de Hoge Gezondheidsraad.

Dit advies stelt dat de psychotherapie een specialisatie is van een aantal gezondheidszorgberoepen en dat het belang van de wetenschappelijke onderbouw en de complexiteit van de evaluatie van de psychotherapeutische praktijk vereist dat de basisopleiding minimaal van het masterniveau moet zijn (cfr. p. 32).

Er wordt evenwel in de mogelijkheid voorzien om bij in Ministerraad overlegd koninklijk besluit na advies van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen ook andere beroepsbeoefenaars toe te laten de psychotherapie uit te oefenen.

[...]

De klinische psychologie omvat een zeer breed spectrum van psychologische zorgen gaande van infoverlening, voorlichting, preventie, sensibilisering tot psychodiagnostiek, behandeling en revalidatie. Het gaat hier met andere woorden om het basisniveau van psychologische gezondheidszorgverstrekkingen.

De psychotherapie daarentegen is één van de specialisaties binnen één aspect van de geestelijke gezondheidszorg, met name het behandelluik. Het is een behandelvorm die zich richt tot mensen met een complexere psychologische problematiek of psychologische stoornis die nood hebben aan een vaak langer durende behandeling ingebed in een specifieke therapeutische relatie; hiervoor is een specifieke aanvullende training vereist » (*Parl. St.*, Kamer, 2015-2016, DOC 54-1848/001, pp. 7-9).

B.2.2. Wat in het bijzonder de opleiding betreft die is vereist voor het uitoefenen van de psychotherapie, wordt in de memorie van toelichting vermeld :

« Gegeven het feit dat de psychotherapie het basisniveau van psychologische gezondheidszorg overstijgt en dat het een specialistische therapievorm is voor behandeling van complexe psychische problemen, impliceert dat een aanvullende training is vereist voor het uitoefenen ervan.

[...]

De opleiding psychotherapie omvat minstens 70 ECTS of het equivalent hiervan indien een ander waarderingsmechanisme voor opleidingen werd gehanteerd (bijvoorbeeld opleidingen van vóór de invoering van het ECTS-systeem).

[...]

Daarnaast dient de beoefenaar van de psychotherapie tevens een professionele stage te hebben gevolgd die overeenstemt met twee jaar voltijdse uitoefening of het equivalent hiervan » (*ibid.*, pp. 9-10).

B.2.3. Wat in het bijzonder de « verworven rechten » betreft van de personen die vóór de inwerkingtreding van de wet activiteiten die onder de psychotherapie ressorteren, uitoefenden, wordt in de memorie van toelichting vermeld :

« In afwijking op het principe dat de psychotherapie uitsluitend kan worden uitgeoefend door een arts, klinisch psycholoog of klinisch orthopedagoog, voorziet het ontwerp zeer ruime verworven rechten voor de reeds bestaande beoefenaars van de psychotherapie alsook voor studenten die de psychotherapie wensen uit te oefenen.

[...]

Samengevat wordt in artikel 68/2/1, § 4, een volledige regeling voorzien van verworven rechten voor beoefenaars van de psychotherapie met WUG-titel en voor studenten in opleiding; wanneer zij aan de voorwaarden voldoen zullen zij de psychotherapie mogen

(blijven) uitoefenen. De bepaling bevat met andere woorden een regularisatie voor alle personen die momenteel reeds de psychotherapie uitoefenen of een opleiding volgen om nadien de psychotherapie uit te oefenen.

[...]

Binnen de verworven rechten voor WUG-beroepen worden 3 categorieën voorzien, met name afgestudeerden, studenten psychotherapie en studenten basisopleiding WUG.

Alle afgestudeerden die over een WUG-beroepstitel beschikken, een specifieke opleiding psychotherapie hebben gevolgd en uiterlijk op 1 september 2018 bewijs kunnen leveren van uitoefening van de psychotherapie, mogen de psychotherapie op autonome wijze blijven beoefenen.

Studenten die op 1 september 2016 een specifieke opleiding in de psychotherapie hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten, zullen de psychotherapie op autonome wijze mogen beoefenen op voorwaarde dat zij beschikken over een WUG-beroepstitel en de opleiding psychotherapie met vrucht afronden.

Studenten die op 1 september 2016 een basisopleiding WUG-beroep hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten, zullen de psychotherapie op autonome wijze mogen beoefenen op voorwaarde dat zij hun basisopleiding met vrucht beëindigen, een opleiding psychotherapie eveneens met vrucht afronden en een professionele stage van 2 jaar volgen.

De voorwaarden voor niet-WUG-beroepen om van verworven rechten voor de uitoefening van de psychotherapie te genieten, zijn een afspiegeling van die van de WUG-beroepen.

Afgestudeerden moeten beschikken over een niet-WUG beroepstitel van minimaal bachelorniveau, hebben een opleiding in de psychotherapie gevolgd en moeten op 1 september 2018 bewijs leveren van uitoefening van de psychotherapie.

De studenten psychotherapie, inclusief zij die de opleiding zullen aanvatten tijdens het academiejaar 2016-17, en die beschikken over een niet-WUG beroepstitel, zullen de psychotherapie mogen uitoefenen voor zover zij hun opleiding met vrucht afronden.

De studenten die een basisopleiding niet-WUG volgen, inclusief zij die de opleiding zullen aanvatten tijdens het academiejaar 2016-2017 zullen de psychotherapie mogen uitoefenen voor zover zij hun opleiding met vrucht afronden, vervolgens een opleiding psychotherapie met vrucht afronden en bovendien een professionele stage van 2 jaar hebben gevolgd.

Niettegenstaande de omschrijving van de voorwaarden voor verworven rechten psychotherapie identiek is voor beide categorieën, bestaat op vlak van uitoefening van de psychotherapie wel een wezenlijk verschil tussen WUG-beroepen enerzijds en niet-WUG-beroepen anderzijds.

Zo mogen de WUG-beroepen die aanspraak kunnen maken op verworven rechten autonoom de psychotherapie uitoefenen, terwijl dit niet het geval is voor niet-WUG-beroepen met verworven rechten.

Niet-WUG-beroepen mogen de psychotherapie uitsluitend op niet-autonome wijze uitoefenen binnen een interdisciplinair verband.

Deze personen staan onder supervisie van een autonome beoefenaar van de psychotherapie [...].

[...]

Beroepsbeoefenaars kunnen de psychotherapie uitsluitend uitoefenen binnen het kader van de wet van 10 mei 2015. Niet-beroepsbeoefenaars vallen buiten dit kader maar zullen enkel in opdracht van en onder supervisie van een autonoom beoefenaar van de psychotherapie bepaalde handelingen kunnen stellen. Bovendien wordt de wet betreffende de rechten van de patiënt van 22 augustus 2002 expliciet op hen van toepassing verklaard.

Hoewel het op het eerste zicht paradoxaal lijkt met de nogal enge omschrijving van de psychotherapie als het specialistische niveau binnen de geestelijke gezondheidszorg waarvoor een afzonderlijke bijkomende opleiding is vereist, werd in het ontwerp geopteerd voor zeer ruime verworven rechten voor bestaande beoefenaars van de psychotherapie alsook voor de studenten in opleiding.

Eenzijds stelt men hoge eisen aan de uitoefening van de psychotherapie in de toekomst, anderzijds wil men voorkomen dat de huidige beoefenaars van de psychotherapie aan de kant worden geschoven en wil men hen nog een plaats geven binnen de geestelijke gezondheidszorg.

Dit heeft onder meer voor gevolg dat ook niet-beroepsbeoefenaars (personen zonder beroepstitel conform de WUG) onder welbepaalde voorwaarden (supervisie en intervisie (cf. *supra*)) de psychotherapie mogen uitoefenen en zodoende de gezondheidszorg beoefenen, zij het zeer beperkt en voorwaardelijk.

Op dit vlak vormen zij een uitzondering op de definitie van gezondheidszorg zoals omschreven in artikel 2, 3°, van de wet van 10 mei 2015, met name ‘ diensten verstrekt door een beroepsbeoefenaar ’.

Zij zijn immers geen beroepsbeoefenaar maar kunnen bij wege van overgangsmaatregel uitzonderlijk en onder strikte voorwaarden de psychotherapie als behandelvorm binnen de gezondheidszorg uitoefenen, en dit onder verantwoordelijkheid van de werkgever.

[...]

De bepaling die de verworven rechten omschrijft voor beoefenaars van de psychotherapie zonder WUG-titel (artikel 68/2/1, § 5, van de WUG) heeft tot doel te verhinderen dat zij die nu reeds aan de slag zijn als beoefenaar van de psychotherapie alsook zij die een carrière als beoefenaar van de psychotherapie ambiëren en hiervoor in opleiding zijn, van de ene dag op de andere de toegang tot de psychotherapie wordt ontzegd. Niettegenstaande de principieel enge visie op de psychotherapie waarbij deze een specialisme uitmaakt van de basis

gezondheidszorgpsychologie of klinische psychologie, omwille van kwaliteitsoverwegingen enkel voorbehouden aan artsen, klinisch psychologen en klinisch orthopedagogen (cf. *supra*), is het uitdrukkelijk de bedoeling om mensen die nu reeds de psychotherapie beoefenen of in opleiding zijn, niet aan de kant te schuiven maar wel een plaats te geven binnen de geestelijke gezondheidszorg, weliswaar met respect voor enkele minimale kwaliteitsgaranties. Voor hen wordt een volledige wettelijke regeling uitgewerkt.

De bepaling met betrekking tot de ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen daarentegen bevat een wettelijk kader dat toelaat om professionele bachelors die zich momenteel situeren buiten de WUG maar wel in het psycho-sociale domein, een plaats te geven binnen de geestelijke gezondheidszorg.

Wil men dit wettelijk kader uitvoeren, dan moeten er bijkomende uitvoeringsbesluiten worden uitgevaardigd, met name de vaststelling van een lijst van ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen, de bepaling van transversale criteria voor alle ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen alsook de bepaling van specifieke criteria per beroep.

In tegenstelling tot artikel 68/2/1, § 5, dat een volledige regeling bevat met betrekking tot verworven rechten teneinde de huidige situatie te regulariseren, bevat artikel 68/2/2 enkel een wettelijk kader dat kan worden aangewend om eventueel (er is immers geen verplichting om dit verder uit te voeren) in de toekomst een koninklijk besluit uit te vaardigen » (*ibid.*, pp. 10-15).

Ten aanzien van het belang van de verzoekende partijen en de draagwijdte van het beroep

B.3.1. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof vereisen dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep tot vernietiging instelt, doet blijken van een belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

B.3.2. De verzoekende partijen konden tot 1 september 2016 allen zonder meer activiteiten uitoefenen die ressorteren onder de omschrijving van de psychotherapie in artikel 68/2/1, § 1, van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen (hierna: WUG). Sinds de inwerkingtreding van de bestreden regeling op 1 september 2016 zijn zij ofwel uitgesloten van elke praktijk van de psychotherapie omdat zij geen enkel diploma op bachelorniveau hebben, ofwel zijn zij gedwongen een beperkte praktijk uit te oefenen onder het gezag van een derde die, volgens de vereisten waarin is voorzien bij de bestreden regeling, de psychotherapie op autonome wijze kan uitoefenen. Zij tonen aan dat zij aanzienlijk wat tijd hebben besteed aan opleidingen in de

psychotherapie alsook aan supervisies. De meesten oefenden de activiteiten die onder de in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven psychotherapie ressorteren sedert meer dan tien jaar uit en meerderen onder hen geven opleidingen in erkende instellingen.

In tegenstelling tot hetgeen de Ministerraad betoogt, regelt de bestreden bepaling de toegang tot een beroep. Artikel 68/2/1 van de WUG, in zijn geheel gelezen, definieert immers de regeling waarbinnen en de voorwaarden waaronder personen een bepaalde beroepsactiviteit kunnen uitoefenen, namelijk de psychotherapie.

De bestreden regeling bevat geen overgangsbepaling die de verzoekende partijen toestaat vanaf de inwerkingtreding van de wet van 10 juli 2016 de psychotherapie, al dan niet autonoom, verder uit te oefenen. Die regeling raakt de situatie van de verzoekende partijen rechtstreeks en ongunstig, zowel diegenen die definitief van het uitoefenen van de psychotherapie worden uitgesloten als diegenen die haar voortaan niet langer autonoom kunnen uitoefenen.

B.3.3. De Ministerraad en de tussenkomenende partijen betogen dat het beroep tot vernietiging zou moeten worden beperkt tot artikel 11 van de bestreden wet in zoverre het een artikel 68/2/1, § 5, heeft ingevoegd in de voormelde wet van 10 mei 2015, aangezien de andere paragrafen van die bepaling in het verzoekschrift niet worden bekritiseerd.

Hetzelfde zou gelden met betrekking tot artikel 12 van dezelfde wet, dat ook wordt bestreden, aangezien de Ministerraad en de tussenkomenende partijen betogen dat ook die bepaling in het verzoekschrift niet zou worden bekritiseerd.

Ten slotte zouden de verzoekende partijen geen belang hebben bij het beroep omdat zij artikel 6 van de wet van 10 juli 2016 niet hebben bestreden. Daaruit zou volgen dat in geval van vernietiging van alleen de artikelen 11 en 12 van die wet, geen enkele overgangsmaatregel of afwijkende maatregel op hen van toepassing zou zijn, aangezien het - niet-bestreden - artikel 6 van de wet van 10 juli 2016 tot doel heeft de wet van 4 april 2014 en derhalve artikel 49 van deze laatste wet op te heffen, dat de overgangsregeling instelde die de verzoekende partijen, volgens de Ministerraad en de tussenkomenende partijen, op zich zouden willen zien toegepast worden.

B.3.4. Zowel het verzoekschrift als de memorie van antwoord hebben betrekking op het gehele artikel 11 van de wet van 10 juli 2016. Artikel 11 strekt er immers toe een omvattende regeling inzake de toegang tot het beroep van psychotherapeut vast te stellen. De verzoekende partijen voeren aan dat hun situatie, onder meer het voortzetten van beroepsactiviteiten zonder te beschikken over de vereiste titels, niet wordt geregeld bij artikel 11 van de wet van 10 juli 2016.

Die grief komt er in wezen op neer dat hun in geen enkel van de paragrafen van het artikel 68/2/1 van de WUG het recht wordt toegekend om de beroepsactiviteiten voort te zetten die ressorteren onder de omschrijving in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG.

Aangezien de verzoekende partijen vóór de inwerkingtreding van de nieuwe toegangsregeling op 1 september 2016 hun beroepsactiviteiten vrij konden beoefenen en die activiteiten thans uitsluitend worden voorbehouden aan de in artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 vermelde personen en zij niet tot die categorieën behoren, valt hun situatie onder artikel 11 in zijn geheel.

Hoewel het juist is dat de verzoekende partijen niet de vernietiging van artikel 6 van de wet van 10 juli 2016 vorderen, maakt die omstandigheid het beroep niet zonder voorwerp. Het niet-bestrijden van artikel 6 heeft weliswaar tot gevolg dat artikel 49 van de wet van 4 april 2014 - waarin een overgangsregeling, die de verzoekende partijen in voorkomend geval dienstig kan zijn, vervat is - niet kan herleven, maar het impliceert eveneens dat de bij de artikelen 34 en 38, § 1, van de wet van 4 april 2014 voor het eerst opgelegde strikte voorwaarden inzake het uitoefenen van de psychotherapie opgeheven blijven, hetgeen de verzoekende partijen niet tot nadeel strekt.

B.3.5. Artikel 68/2/2, § 1, van de WUG, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 12 van de wet van 10 juli 2016, stelt « de ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepen » in, waarvan de beoefenaars, in hun hoedanigheid van « assistenten », de beroepsbeoefenaars die de psychotherapie op autonome wijze uitoefenen, kunnen « bijstaan ». Die ondersteunende geestelijke gezondheidszorgberoepsbeoefenaars mogen echter geen autonome diagnostische of therapeutische handelingen stellen, maar alleen voorschriften uitvoeren op verzoek en onder supervisie van de beroepsbeoefenaars die de psychotherapie op autonome wijze uitoefenen.

Noch in het verzoekschrift, noch in de door de verzoekende partijen ingediende memorie van antwoord worden tegen artikel 12 bijzondere of specifieke grieven uiteengezet, zodat het beroep onontvankelijk moet worden verklaard in zoverre het tegen die bepaling is gericht.

B.3.6. Het beroep is ontvankelijk in zoverre het tegen artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 is gericht.

Ten gronde

B.4.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 16, 22 en 23 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag, met artikel 6, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsook met de algemene rechtsbeginselen van rechtszekerheid en gewettigd vertrouwen. Het tweede middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepalingen, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de voormelde bepalingen en beginselen.

B.4.2. De verzoekende partijen betogen in essentie dat, door de inwerkingtreding van de nieuwe regeling die van toepassing is op de uitoefening van de psychotherapeutische praktijk, te bepalen op 1 september 2016, zonder, via een overgangsmaatregel, erin te voorzien dat alle personen die vóór die datum activiteiten uitoefenden die onder de in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven psychotherapie ressorteren, die activiteiten kunnen blijven voortzetten, de wetgever onherroepelijk afbreuk zou doen aan hun recht om hun beroep uit te oefenen, hij een einde zou maken aan hun therapeutische relatie met hun patiëntengroep, waarbij ten aanzien van die laatste de vertrouwensrelatie die in het kader van een soms langdurig therapeutisch proces is opgebouwd, wordt verbroken, en hij aan de oorsprong zou liggen van een definitief inkomensverlies.

B.5.1. Het bestreden artikel 11 verbiedt, met ingang van 1 september 2016, de verzoekende partijen de psychotherapie uit te oefenen of te blijven uitoefenen.

B.5.2.1. Luidens artikel 68/2/1, § 3, van de WUG, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016, mogen alleen bepaalde beoefenaars van een gezondheidszorgberoep, in beginsel artsen, klinisch psychologen en klinisch orthopedagogen, de psychotherapie uitoefenen, op voorwaarde dat zij een specifieke opleiding psychotherapie van ten minste 70 ECTS-punten hebben gevolgd bij een universitaire instelling of een hogeschool en dat zij een professionele stage in het domein van de psychotherapie hebben gevolgd van ten minste twee jaar of het equivalent hiervan in geval van deeltijdse uitoefening.

B.5.2.2. Op de voormelde regeling heeft de wetgever voorzien in twee afwijkingen.

B.5.2.3. Artikel 68/2/1, § 4, van de WUG, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016, bepaalt dat andere beroepsbeoefenaars, die over een beroepstitel vermeld in de WUG beschikken, de psychotherapie kunnen uitoefenen. In tegenstelling tot wat de in B.2.3 vermelde parlementaire voorbereiding lijkt voorop te stellen, richt die eerste afwijking zich niet tot alle personen die voorafgaand aan de inwerkingtreding van het bestreden artikel op 1 september 2016 reeds activiteiten uitoefenden die onder de in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven psychotherapie ressorteren.

De eerste afwijking strekt immers ertoe drie categorieën van personen die reeds over een andere in de WUG vermelde beroepstitel beschikken of daarover in de nabije toekomst zullen beschikken, onder een aantal cumulatieve voorwaarden toe te laten het beroep op autonome wijze uit te oefenen : (1) de personen die uiterlijk in het academiejaar 2015-2016 hun studie hebben beëindigd; (2) de personen die reeds de specifieke opleiding psychotherapie op 1 september 2016 hebben aangevat of die deze in de loop van het academiejaar 2016-2017 aanvatten; (3) de personen die een bacheloropleiding die overeenkomstig de WUG recht geeft op een in die wet vermelde beroepstitel, op 1 september 2016 hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten.

Het bezit van minstens een diploma van bachelorniveau dat recht geeft op een beroepstitel die is vermeld in de WUG, is derhalve determinerend om de psychotherapie op autonome wijze te mogen blijven uitoefenen of in de toekomst te mogen uitoefenen.

B.5.2.4. Artikel 68/2/1, § 5, van de WUG, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016, bepaalt dat ook niet-beroepsbeoefenaars, zijnde personen die niet over een beroepstitel vermeld in de WUG beschikken, de psychotherapie op niet-autonome wijze kunnen uitoefenen. In tegenstelling tot wat de in B.2.3 vermelde parlementaire voorbereiding lijkt voorop te stellen, betreft die tweede afwijking niet alle personen die, voorafgaand aan de inwerkingtreding van de bestreden wet, op 1 september 2016 reeds activiteiten uitoefenden die onder de in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven psychotherapie ressorteren.

De tweede afwijking strekt immers ertoe drie categorieën van personen die minstens over een bachelordiploma beschikken dat geen recht geeft op een in de WUG vermelde beroepstitel, of daarover in de nabije toekomst zullen beschikken, onder een aantal cumulatieve voorwaarden toe te laten het beroep op niet-autonome wijze, want onderworpen aan toezicht en intervisie, uit te oefenen : (1) de personen die uiterlijk in het academiejaar 2015-2016 hun studie hebben beëindigd; (2) de personen die reeds de specifieke opleiding psychotherapie op 1 september 2016 hebben aangevat of die deze in de loop van het academiejaar 2016-2017 aanvatten; (3) de personen die een bacheloropleiding op 1 september 2016 hebben aangevat of tijdens het academiejaar 2016-2017 aanvatten.

Het bezit van minstens een diploma van bachelorniveau is derhalve determinerend om de psychotherapie op niet-autonome wijze te mogen blijven uitoefenen of in de toekomst te mogen uitoefenen.

B.5.2.5. Naast de in B.5.2.1 tot B.5.2.4 vermelde personen die de psychotherapie mogen uitoefenen, machtigt artikel 68/2/1, § 6, van de WUG, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016, de Koning om, bij een in Ministerraad overlegd besluit, na advies van de Federale Raad voor de geestelijke gezondheidszorgberoepen, andere beroepsbeoefenaars toe te laten de psychotherapie uit te oefenen, en in voorkomend geval de voorwaarden vast te stellen waaronder zij de psychotherapie mogen uitoefenen.

B.5.3. De bestreden regeling heeft tot gevolg dat personen die op 1 september 2016 geen houder zijn van een WUG-beroepstitel, de uitoefening van hun beroepsactiviteiten niet op autonome wijze mogen voortzetten. Degenen die op 1 september 2016 geen houder zijn van

een bachelordiploma, kunnen geen enkele praktijk, zelfs geen niet-autonome, meer uitoefenen.

B.6. De ontstentenis van overgangsmaatregelen zou, volgens de verzoekende partijen, niet redelijk verantwoord zijn. Zij zouden zich in geen geval kunnen aanpassen aan de nieuwe regeling, die onmiddellijk en ongeacht de ervaring die zij hebben verworven, de opleidingen die zij hebben gevolgd, de omvang van hun patiëntengroep of de anciënniteit van de uitoefening van de psychotherapie, van toepassing is. Door met onmiddellijke ingang en zonder overgangsperiode te voorzien in de verplichting om nieuwe voorwaarden in acht te nemen om de psychotherapie uit te oefenen, en in het onmiddellijke verbod om die uitoefening voort te zetten, zou artikel 11 afbreuk doen aan hun rechtmatige verwachtingen.

B.7.1. Niemand kan aanspraak maken op het ongewijzigd blijven van een beleid of, te dezen, de permanente ontstentenis van regelgeving inzake de uitoefening van de psychotherapie. Elke wetswijziging of het uitvaardigen van een volledig nieuwe regeling zou immers onmogelijk worden, mocht worden aangenomen dat een nieuwe bepaling in strijd zou zijn met het beginsel van rechtszekerheid om de enkele reden dat zij de toepassingsvoorwaarden van de vroegere wetgeving wijzigt of dat zij een volledig nieuwe verbodsregeling invoert, en om de enige reden dat zij bepaalde beroepskeuzen in de war zou sturen.

Indien de wetgever een beleidswijziging noodzakelijk acht, vermag hij te oordelen dat zij met onmiddellijke ingang moet worden doorgevoerd en is hij in beginsel niet ertoe gehouden in een overgangsregeling te voorzien. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn slechts geschonden indien de overgangsregeling of de ontstentenis daarvan tot een verschil in behandeling leidt waarvoor geen redelijke verantwoording bestaat of indien aan het vertrouwensbeginsel op buitensporige wijze afbreuk wordt gedaan. Dat laatste is het geval wanneer de rechtmatige verwachtingen van een bepaalde categorie van rechtsonderhorigen worden miskend zonder dat een dwingende reden van algemeen belang voorhanden is die het ontbreken van een te hunnen voordele ingestelde overgangsregeling kan verantwoorden.

Het vertrouwensbeginsel is nauw verbonden met het - tevens door de verzoekende partijen aangevoerde - rechtszekerheidsbeginsel, dat de wetgever verbiedt om zonder

objectieve en redelijke verantwoording afbreuk te doen aan het belang van de rechtsonderhorigen om in staat te zijn de rechtsgevolgen van hun handelingen te voorzien.

B.7.2. Bij het onderzoek, in de in B.3.4 en B.3.5 gepreciseerde mate, van de beide middelen dient het Hof rekening te houden met de omstandigheid dat de wet van 10 juli 2016 de wet van 4 april 2014 « tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen » heeft vervangen. Die wet, die eveneens op 1 september 2016 in werking moest treden, is dus nooit toegepast.

De voormelde wet van 4 april 2014 strekte onder meer ertoe voor de eerste keer een wetgevend kader te scheppen voor de uitoefening van de psychotherapie door die uitoefening en het voeren van de titel van psychotherapeut te onderwerpen aan het verkrijgen van een machtiging verleend door de Federale Raad voor de psychotherapie met inachtneming van de voorwaarden die door de Koning dienden te worden bepaald, en mits werd voldaan aan de bij artikel 38 ervan opgelegde diploma- en opleidingsvoorwaarden. Artikel 49 van die wet bevatte echter een overgangsbepaling die « de beoefenaars die op de datum waarop [de] wet wordt bekendgemaakt een voldoende psychotherapeutische praktijk en een voldoende opleiding ter zake kunnen bewijzen » de mogelijkheid bood om de psychotherapeutische praktijk te blijven uitoefenen tot de inwerkingtreding van een koninklijk besluit dat de procedure diende te bepalen waarmee diezelfde personen « hun opleiding en hun vroegere ervaring » zouden « kunnen doen gelden om de titel van psychotherapeut te kunnen voeren ».

B.7.3. Hoewel in de memorie van toelichting van het wetsontwerp wordt aangegeven dat de bestreden wet voorziet in een volledige regeling van verworven rechten voor reeds bestaande beoefenaars van activiteiten die onder de in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven psychotherapie ressorteren, behoudt artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 vanaf de inwerkingtreding ervan de voortzetting van de uitoefening van die beroepsactiviteiten op autonome wijze voor aan de houders van een WUG-beroepstitel of aan diegenen die uiterlijk in het academiejaar 2016-2017 een opleiding op bachelorniveau die recht geeft op een WUG-titel hebben aangevat. De voortzetting van die activiteiten op niet-autonome wijze is vanaf de inwerkingtreding van artikel 11 voorbehouden aan de houders van een ander bachelordiploma. Door die nieuwe vereisten op datum van 1 september 2016 in werking te doen treden zonder het mogelijk te maken dat de personen die voorafgaand aan die datum de

in artikel 68/2/1, § 1, van de WUG omschreven activiteiten uitoefenden, die activiteiten onder de door de wetgever bepaalde voorwaarden kunnen voortzetten zonder te beschikken over de titels die thans vereist zijn, dan wel, gelet op de snelle inwerkingtreding van de bestreden regeling op 1 september 2016, zonder te voorzien in een redelijke aanpassingstermijn om die vereiste titels te behalen, terwijl de verdere uitoefening van psychotherapie, zonder aan strenge diploma- en opleidingsvoorwaarden te moeten voldoen, nog werd gedoogd in de wet van 4 april 2014, die eveneens op 1 september 2016 in werking had moeten treden, heeft de wetgever een maatregel genomen die ernstige gevolgen heeft in zoverre de invoering van de nieuwe regelgeving niet voldoende voorzienbaar was voor zowel de beoefenaars van de psychotherapie als voor hun patiënten. Het bestreden artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 doet dus afbreuk aan de rechtmatige verwachtingen van de betrokken personen zonder dat een dwingende reden van algemeen belang voorhanden is die het ontbreken van een overgangsregeling te hunnen aanzien kan verantwoorden.

B.7.4. Het middel dat is afgeleid uit een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het rechtszekerheids- en het vertrouwensbeginsel, is gegrond, doch enkel in zoverre de verzoekende partijen de ontstentenis aanklagen van een overgangsregeling voor personen die vóór de inwerkingtreding van de bestreden wet de psychotherapeutische praktijk uitoefenden zonder aan de nieuw ingevoerde vereisten te voldoen. Het bestreden artikel 11 van de wet dient in die mate te worden vernietigd.

B.7.5. Bijgevolg mogen de personen die, vóór de inwerkingtreding van de bestreden wet, de psychotherapeutische praktijk uitoefenden zonder te voldoen aan de vereisten van die wet, die praktijk blijven uitoefenen in afwachting dat de wetgever de nodige overgangsmaatregelen neemt om de door het Hof vastgestelde ongrondwettigheid te herstellen.

B.8. Rekening houdend met hetgeen in B.7.5 is vermeld, hebben de verzoekende partijen niet langer belang bij het onderzoek van de andere grieven in zoverre daarin de andere door de wetgever in het bestreden artikel 11 gemaakte keuzes worden bekritiseerd, aangezien dat onderzoek, ten aanzien van hun belang zoals dat in B.3.4 is vastgesteld, niet kan leiden tot een vernietiging in andere bewoordingen dan die van het dictum van dit arrest.

Om die redenen,

het Hof

vernietigt artikel 11 van de wet van 10 juli 2016 « tot wijziging van de wet van 4 april 2014 tot regeling van de geestelijke gezondheidszorgberoepen en tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen [enerzijds] en tot wijziging van de wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 anderzijds », doch enkel in zoverre het in geen overgangsregeling voorziet voor personen die vóór de inwerkingtreding van die wet de psychotherapeutische praktijk uitoefenden.

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 16 maart 2017.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J. Spreutels